

стоимости интеллектуального капитала для инновационного предприятия / А.И. Кузьмин, Е.М. Кузьмина // Экономическое пространство. – 2008. – № 15 – С. 178–184.

4. Лев Б. Нематериальные активы: управление, измерение, отчетность. / Б. Лев – М. : Квинто-консалтинг, 2003. – 252 с.

УДК 351.82:338.43

Савіна С.С.
здобувач

Вінницького національного аграрного університету

МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У роботі досліджено структуру і місце механізму економічного регулювання у системі механізму інноваційного розвитку підприємства легкої промисловості; класифікацію економічних методів; мету, сутність, принципи і форми комерційного розрахунку.

Ключові слова: механізм економічного регулювання, механізму інноваційного розвитку, комерційний розрахунок, економічні методи.

Савина С.С. МЕХАНИЗМ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ МЕХАНИЗМА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В работе исследована структура и место механизма экономического регулирования в системе механизма инновационного развития предприятия легкой промышленности; классификация экономических методов; цель, сущность, принципы и формы коммерческого расчета.

Ключевые слова: механизм экономического регулирования, механизма инновационного развития, коммерческий расчет, экономические методы.

Savina S.S. MECHANISM OF ECONOMIC REGULATION IN THE MECHANISM OF INNOVATION DEVELOPMENT LIGHT INDUSTRY ENTERPRISES

In work we have studied the structure and place mechanism for economic regulation mechanism in the system of innovation development of light industry, classification of economic methods; purpose, essence, principles and forms of commercial calculation.

Keywords: mechanism for economic regulation, mechanism innovation development, commercial calculation, economic methods.

Вступ. Розвиток підприємства легкої промисловості в умовах ринкових відносин, визначення напрямів підвищення ефективності його функціонування можливий за наявності адекватного механізму інноваційного розвитку підприємства. Важливим є дослідження його структури, функцій і принципів формування його складових, оскільки різні сфери діяльності підприємства вимагають побудову відповідного механізму управління.

В умовах розвитку ринкових відносин успішне функціонування підприємств можливе за умови дієвого механізму економічного регулювання як складової його механізму інноваційного розвитку. Важливими складовими механізму економічного регулювання є методи регулювання господарської діяльності: комерційний розрахунок; система ціноутворення та інші. Економічні методи представляють собою сукупність засобів та інструментів впливу на всі складові підприємства і їх взаємовідносини у процесі виробничої діяльності для забезпечення ефективного функціонування та розвитку. Тому дослідження проблем формування механізму економічного регулювання підприємства легкої промисловості як складової його механізму інноваційного розвитку є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні проблеми формування механізму економічного регулювання підприємства досліджувались такими вітчизняними і зарубіжними вченими, як Л. Абалкін, В. Андрійчук, І. Бойчик, М. Круглов, Дж. Лафта, Ю. Лузан, Е. Мінаєв, Т. Мостенська, С. Мочерний, Г. Осовська, В. Павлов, А. Семенов, Л. Скібіцька, О. Шеремет, Ю. Яценко та ін. У на-

укових працях зазначених авторів розкрито сутність і призначення механізму економічного регулювання, методологію його формування. Проте подальшого дослідження потребують питання використання економічних методів для реалізації його завдань.

Метою даного дослідження є вивчення основних питань побудови механізму економічного регулювання діяльності підприємств, визначення його місця у системі механізму інноваційного розвитку.

Основні результати дослідження. Проведені дослідження наукових джерел дозволили зробити висновок, що механізм економічного регулювання є складовою системи господарського механізму, яка забезпечує координацію його функцій і відображає порядок реалізації економічних важелів на різних рівнях управління підприємством. На нашу думку, механізм економічного регулювання представляє собою сукупність економічних методів, інструментів, нормативів і правових норм, направлену на досягнення ефективного функціонування підприємств легкої промисловості, підвищення його конкурентоспроможності (рис. 1).

Механізм економічного регулювання реалізується шляхом формування економічних взаємовідносин між всіма структурними складовими підприємства на всіх рівнях, між рівнями управління і зовнішнім середовищем.

На основі цього виділимо такі рівні механізму економічного регулювання:

- перший рівень – економічне регулювання діяльності підприємства у відповідності з чинними державними законами нормами для всіх економічних систем;

Рис. 1. Структура механізму економічного регулювання підприємств легкої промисловості

Джерело: розроблено автором

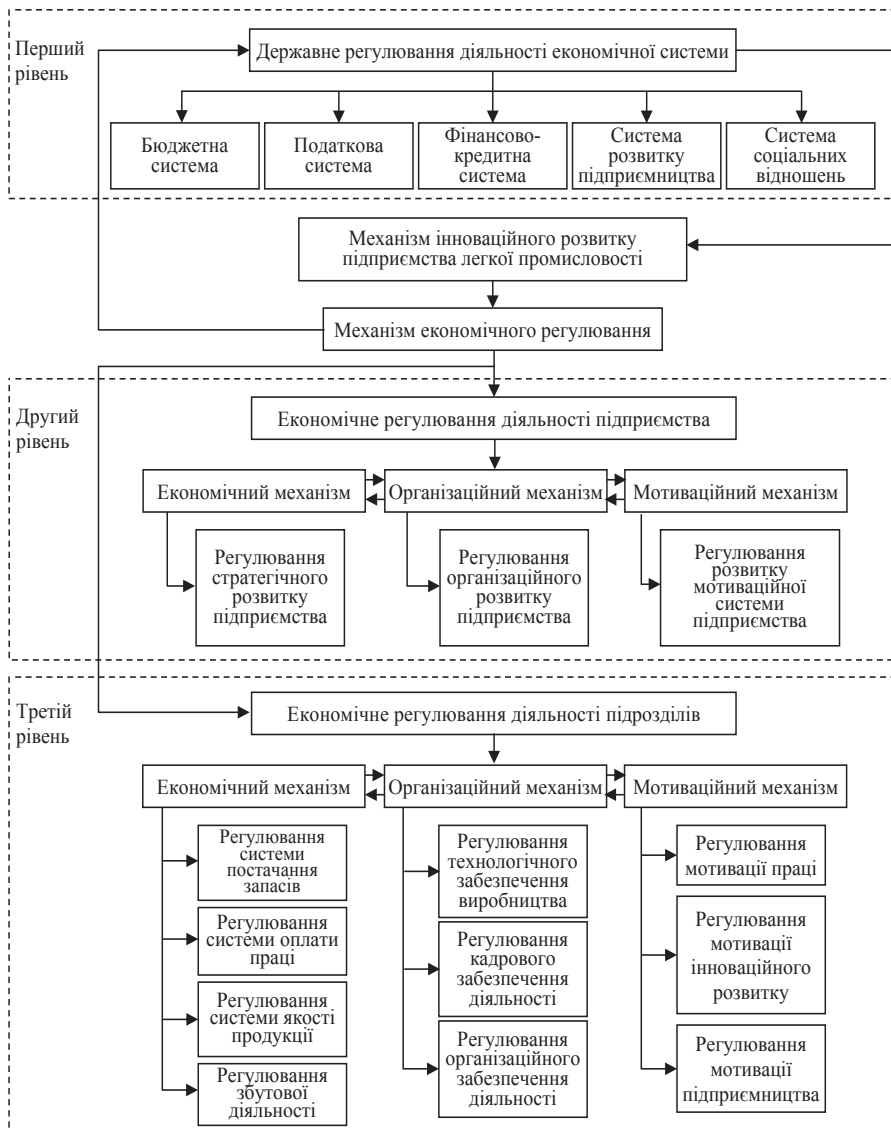

Рис. 2. Місце механізму економічного регулювання підприємства легкої промисловості в системі господарського механізму

Джерело: розроблено автором

- другий рівень – економічне регулювання діяльності підприємства у відповідності з визначеними напрямками його розвитку;

- третій рівень – економічне регулювання діяльності виділених структурних підрозділів підприємства та їх персоналу у відповідності з визначеними для них завданнями з метою досягнення напрямків розвитку всього підприємства (рис. 2).

На етапі розвитку ринкових відносин особливо важливого значення набувають економічні методи, які представляють собою сукупність засобів та інструментів і направлені на створення необхідних для розвитку підприємства умов при регулюванні його господарської діяльності [5, с. 453]. Інструменти – засоби реалізації методів механізму економічного регулювання (ціни, фінанси, кредити, податки, санкції, пільги, надбавки, субвенції, процентні ставки, системи стимулювання і т. п.) в системі господарського механізму підприємств легкої промисловості для досягнення визначених завдань у процесі виконання всіх видів його діяльності.

У науковій літературі автори наводять різні класифікації економічних методів. Так, А. Семенов вважає, що до економічних методів відносяться: комерційний розрахунок; внутрішньофірмовий розрахунок; цінова політика й механізми ціноутворення; механізми і методи підвищення якості конкурентоспроможності продукції [6]. І.М. Бойчик зазначає, що економічними є такі методи: матеріальна відповідальність; стимулювання; податки; ціноутворення; державне регулювання [1, с. 21]. Л.І. Скібіцька виділяє як економічні такі методи: господарський (комерційний) розрахунок, фінансування; кредитування; оподаткування; регулювання цін; матеріальне стимулювання праці персоналу [7, с. 227].

На основі дослідження класифікацій економічних методів, наведених у науковій літературі, нами запропоновано власну структуру економічних методів:

- економічні методи державного регулювання (цінова політика, система державного

кредитування і пільг, податкова політика, державні соціальні програми, державні субсидії, економічні санкції);

– економічні методи ринкового впливу (ринкові ціни на продукцію, предмети матеріального-технічного постачання комерційних структур, кредити комерційних банків);

– економічні методи внутрішнього регулювання (комерційний розрахунок, фінансування, кредитування, оподаткування, регулювання цін, матеріальне стимулювання праці).

Використання економічних методів сприяє побудові ефективного механізму економічного регулювання діяльності підприємства легкої промисловості, високій ефективності функціонування підприємства, раціональному використанню всіх видів ресурсів, гнучкому реагуванню на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища.

Таким чином, механізм економічного регулювання забезпечує зовнішні зв'язки підприємства і створює необхідні умови для розвитку внутрішніх виробничих відносин відповідно до норм чинних нормативно-правових актів.

Побудова механізму економічного регулювання, вибір методів та інструментів його реалізації визначається рядом чинників: вид власності; розміри підприємства; організаційна структура підприємства; внутрішньогалузева структура господарства; виробнича структура підприємства; структура і стан розвитку господарських зв'язків; наявність виробничих ресурсів; рівень кваліфікації трудових ресурсів; фінансовий стан підприємства; особливості побудови внутрішньої і зовнішньої економічної політики держави.

Оскільки одним з головних завдань механізму інноваційного розвитку є реалізація, узгодженість, гармонізація інтересів, то центральною ланкою його має бути комерційний розрахунок. Саме в ньому закладені умови виконання завдань і саморозвиток основних ланок господарського механізму. Метою використання комерційного розрахунку є максимальне отримання доходів при мінімальних витратах в умовах конкурентної боротьби. Він ґрунтується на законах вартості, обмеженості виробничих ресурсів, конкуренції, попиту та пропозиції, а отже, примушує виробника економити ресурси та зменшувати індивідуальні витрати виробництва, постійно удосконалювати техніку та технологію виробництва, організацію виробництва та праці [8, с. 238].

Дослідження наукових джерел виявило, що вчені розглядають комерційний розрахунок як економічну категорію і як метод господарювання.

Як економічна категорія комерційний розрахунок представляє собою систему економічних відносин, які формуються між підприємством і державою, між окремими підприємствами, окремими колективами працівників, підприємцями та працівниками у процесі господарської діяльності.

Як метод господарювання комерційний розрахунок заснований на порівнянні вартісної (грошової) форми витрат і результатів господарської діяльності. Мета комерційного розрахунку полягає у стабільному досягненні максимального прибутку при мінімальних затратах ресурсів, що забезпечується удосконаленням виробництва

У роботах закордонних авторів широко розповсюджений термін «input-output», що означає порівняння розмірів вкладеного у виробництво капіталу з результатами діяльності підприємства і відображає сутність комерційного розрахунку як методу господарювання [2, с. 98].

Комерційний розрахунок полягає в: узгодженні інтересів суспільства з інтересами підприємств; співвідношенні витрат і результатів господарської діяльності; формуванні прямої залежності між ефективністю діяльності і доходами працівників підприємства; державне регулювання діяльності підприємства за допомогою економічних інструментів – податки, кредит, державні замовлення і контракти.

Як зазначають науковці, при використанні комерційного розрахунку необхідно одночасно дотримання таких принципів:

– економічна самостійність, тобто створення умов для реалізації його економічного суверенітету, що виявляється у реальній можливості вибору напряму діяльності, постачальника, місця, часу та інших умов придбання сировини й готової продукції, прийняття рішення про те, в якій кількості, кому й за якими цінами продавати;

– самооплатність і рентабельність, самофінансування, тобто покриття витрат та забезпечення розширеного відтворення за рахунок власних коштів, при цьому самооплатність є нижньою межею самофінансування;

– матеріальна зацікавленість підприємства в отриманні прибутку, але водночас задоволення суспільних потреб, створення продукції високої якості, збільшення обсягу платежів до бюджету;

– матеріальна відповідальність, підприємства несуть всю повноту відповідальності за прийняті рішення, за порушення договірних, кредитних, розрахункових та податкових зобов'язань, за продаж неякісної продукції, за порушення правил, передбачених законодавством шляхом сплати штрафів, пені і т. ін., всім своїм майном аж до банкрутства, даний принцип стосується і всіх працівників підприємства: вони відповідають за недостачі, безгосподарність та ін.;

– відмова держави від прямої участі у господарській (комерційній) діяльності ринкових суб'єктів;

– контроль за господарсько-фінансовою діяльністю здійснюється самим підприємством на всіх етапах його діяльності та державними органами в особі фінансових та податкових органів [3, с. 129].

Розрізняють такі організаційні форми комерційного розрахунку:

- повний комерційний розрахунок – застосовується на підприємствах усіх форм власності, які мають права юридичних осіб, самостійний баланс, бухгалтерську і статистичну звітність, формують фонди стимулювання працівників, відкривають рахунки в банках, володіють правом незалежності щодо господарської (комерційної) діяльності (укладання угод, контрактів, договорів, з будь-якою юридичною особою як суб'єктом ринкового господарювання), діють відповідно до Закону «Господарський кодекс України»;

- неповний комерційний розрахунок використовують підприємства, які ведуть відносно самостійну виробничу, збутову діяльність: середні і дрібні одиниці підприємств, структурні підрозділи, які знаходяться у складі підприємства, ведуть облік своїх витрат та результатів, складають бухгалтерський баланс (або спрощені розрахунки, подібні бухгалтерському балансу), формують фонди матеріального стимулювання, взаємовідносини з підприємствами, часткою яких вони є, регулюються за допомогою договорів [7, с. 227-231].

Найефективнішим шляхом впровадження комерційного розрахунку на підприємстві може бути застосування відомого у світовій практиці бюджетного методу. Сутність цього методу полягає у тому, що координація

господарської (в тому числі комерційної) діяльності підприємства здійснюється через центри відповідальності за реалізацію різних видів діяльності та функцій, їх прив'язки до організаційної структури підприємства, а також через визначення особистої відповідальності за результати діяльності. Бюджет підприємства охоплює процеси фінансування, матеріально-технічного забезпечення, виробництва та реалізації [4, с. 289].

Центрами відповідальності можуть бути центри витрат (транспортний відділ, відділ матеріально-технічного забезпечення, відділ маркетингу, адміністративно-господарський відділ) та центри доходів (відділ збуту). Вони повинні щомісячно надавати директору підприємства звіти про виконання бюджетів.

Основний бюджет підприємства повинен складатися з поточного та фінансового бюджетів. Поточний бюджет містить в собі бюджет маркетингу, бюджету матеріально-технічного забезпечення, бюджету виробництва, що складається з бюджетів витрат на прямі матеріали, витрат на пряму зарплату, інших прямих витрат та загальновиробничих витрат, які формують виробничу собівартість, та бюджетів адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат. Фінансовий бюджет складається з прогнозованих звітів про прибутки та збитки, про рух грошових коштів підприємства та балансового звіту.

Першочерговим завданням бюджетного методу є координація, на основі показників роботи підприємства, діяльності центрів відповідальності для досягнення кінцевих цілей підприємства.

Висновки. Отже, в сучасних умовах механізм економічного регулювання в системі механізму іннова-

ційного розвитку підприємств легкої промисловості має базуватись на економічних методах, зокрема на комерційному розрахунку. Саме комерційний розрахунок здатен вирішити проблему ефективності виробництва в умовах ринку. Найефективнішим шляхом впровадження комерційного розрахунку на підприємстві може бути застосування відомого у світовій практиці бюджетного методу, суть якого полягає у тому, що координація господарської діяльності підприємства здійснюється через центри відповідальності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: [навчальний посібник] / І.М.Бойчик. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
2. Дехтяр Н.А. Фінансовий механізм діяльності суб'єктів господарювання [Текст]: монографія / Н.А. Дехтяр, О.В. Люта, Н.Г. Пігуль. – Суми: Університетська книга, 2011. – 182 с.
3. Донець Л.І., Романенко Н.Г. Основи підприємництва. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 320 с.
4. Мочерний С.В. Економічна теорія: Навч. посібник. – Вид. 4-те, стер. – К.: Академія, 2009. – 640 с.
5. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: Підручник. Видання 3-є, перероблене і доповнене. – К.: «Кондор», 2008. – 664 с.
6. Семенов А.Г. Реалізація економічних методів управління в умовах приватної фірми / А.Г.Семенов, О.О. Плаксюк // Держава та регіони. – 2010. – № 1. – С. 10–18.
7. Скібіцька Л.І., Скібіцький О.М. Менеджмент: [навчальний посібник] / Л.І. Скібіцька, О.М. Скібіцький – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с.
8. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2005. – 546 с.

УДК 331.18.878

Сак Т.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та безпеки підприємства

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ КОМПЛЕКСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена дослідженню особливостей здійснення інноваційної діяльності в контексті комплексного забезпечення економічної безпеки підприємства. Розглянуто процес інноваційного розвитку з позицій забезпечення економічної безпеки; доведено взаємозв'язок між економічною безпекою та інноваційною діяльністю підприємства. Визначено спільні принципи, що характерні для реалізації інноваційної політики та діяльності із забезпечення економічної безпеки; окреслено основні наслідки інновацій, що сприяють забезпеченню економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційна політика, економічна безпека підприємства.

Сак Т.В. ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ КОМПЛЕКСНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Статья посвящена исследованию особенностей осуществления инновационной деятельности в контексте комплексного обеспечения экономической безопасности предприятия. Рассмотрен процесс инновационного развития с позиций обеспечения экономической безопасности; доказана взаимосвязь между экономической безопасностью и инновационной деятельностью предприятия. Определены общие принципы, характерные для реализации инновационной политики и деятельности по обеспечению экономической безопасности; названы основные последствия инноваций, способствующих обеспечению экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационная политика, экономическая безопасность предприятия.

Sak T.V. ENTERPRISES INNOVATION ACTIVITY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC SECURITY COMPREHENSIVE PROVISION

The paper deals with peculiarities of innovation activity in the context of economic security comprehensive provision. The process of innovation development is studied from the perspective of ensuring economic security; the relationship between enterprise economic security and innovation activity is demonstrated. The author defines common principles that characterize innovation policy implementation, as well as activity ensuring economic security; outlines the main effects of innovations that contribute to enterprise economic security.

Keywords: innovation, innovation activity, innovation policy, enterprise economic security.